

Styrelsen informerar

- Boka gärna in vårmötet i kalendern den 28-29 mars redan nu!
- Vi önskar alla medlemmar en riktigt God Jul!!
- Uppdatera gärna era medlemsuppgifter med vilken bransch ni verkar inom i registret.

/MARIA SUNDESTEN, ORDFÖRANDE

Nätverket Renare Marks nyhetsbrev distribueras till samtliga medlemmar i nätverket via e-post. Nätverket är öppet för alla intresserade. Enskilt medlemskap kan tecknas av alla, för företag finns korporativt medlemskap. Mer information finns på nätverkets hemsida eller kan fås genom att skicka e-post till nätverket. Bidrag till Nyhetsbrevet tas gärna emot.

REDAKTION:

Peter Harms-Ringdahl, 0706-66 95 37
peter.harms-ringdahl@geosigma.se

Ingegerd Ask, 08-688 67 40
ingegerd.ask@wspgroup.se

Ulrika Larson, 0708-473 475
ulrika.larson@empirikon.se

ANSVARIG UTGIVARE:

Ordförande
Maria Sundesten, 08-506 306 58
maria_sundesten@golder.se
Nätverket Renare Mark
c/o Ekorola AB
891 42 Örnsköldsvik

Foto: Peter Harms-Ringdahl, Geosigma

Renare Mark på Chokladfabriken

När dörrarna slogs upp till Chokladfabriken i Malmö spreds en ljuvlig doft av rostade kakaoböner. Den runda doften som omhuldade oss under dagen var en bra motpol till dagens tema som ibland kan uppfattas som lite fyrkantigt - upphandling. Upphandling är ett ämne som kan diskuteras länge och mycket och där mallarna ibland är svåra att använda. Konsekvenserna av en felaktigt utförd upphandling blir i bästa fall att upphandlingen får göras om men i värsta fall kan det bli väldigt kostsamt.

Läs vidare på sida 3

Stort intresse för Avfallsseminarium i Linköping

Region Öst anordnade den 6 oktober ett seminarium under rubriken "Hantering och återvinning av avfall/massor i anläggningsarbete. Frågan var om, när och hur man ska återanvända avfall/massor. Intresset för seminariet var stort med över 70 deltagare som samlades i Tekniska Verkens lokaler i Linköping.

Läs vidare på sida 2

Vårmötet 2012 i Göteborg 28-29 mars

Programmet till vårmötet är i princip klart, det är endast några detaljer kvar. Vi har fått in väldigt många abstrakt och förslag vilket har gett oss möjligheten att sätta ihop ett riktigt spännande program. Vi kommer att gå ut med inbjudan och program efter nyår, så håll ögonen öppna!

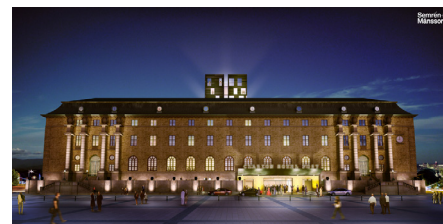

Foto: Peter Harms-Ringdahl, koordinator NRM/Geosigma

Stort intresse för Avfallsseminarie i Linköping

Region Öst anordnade den 6 oktober ett seminarium under rubriken "Hantering och återvinning av avfall/massor i anläggningsarbete. Seminariet för intresset var stort med **över 70 deltagare** som samlades i Tekniska Verkens lokaler i Linköping. Frågan var om, när och hur man ska återanvända avfall/massor.

Seminariet startade med en genomgång av Naturvårdsverkets handbok "Återvinning av avfall i anläggningsarbete som Thomas Rihm på SGI höll i. Thomas ansåg att den modell som beskrivs i handboken är användbar för platsspecifika bedömningar. Den behöver dock kompletteras med t.ex. spridning via yt- och grundvatten. För deponikonstruktion har dock domar från miljööverdomstolen har kommit fram till att massor som uppfyller MKM-kraven får nyttiggöras för konstruktionsändamål i deponins sluttäckning. Sedan berättade Katharina Krusell på länsstyrelsen i Östergötland hur myndigheter tänker vid beslutsfattande. Hon avslutade med att berätta om skillnader mellan avfall och biprodukt, något som inte är alldeles enkelt. Sedan fortsatte Torbjörn Sörhuus från Ovako att berätta om hur och varför de valt att produktifiera en del av sina avfall t.ex. EAF-slagg och glödska. Han avslutade med att berätta att det var dyrt att produktifiera ett material och de troligen inte hade gjort det om inte branschen i Europa samarbetat. Föreläsningarna avslutades med att Pär Elander som konsult berättade om ett exempel på tillvägagångssätt där avfall används som konstruktionsmaterial på en deponi. Han avslutade med att fråga publiken vad som var bäst, att använda ett problematiskt slam vid täckning eller att omhänderta slammet som avfall vilket sannolikt innebar en förbränningslösning. Svaret var inte givet.

Efter föreläsningarna var det gruppdiskussioner i Tekniska Verkens vackra restaurang tillsammans med intag av goda pajer. Gruppdiskussionerna avslutades med en gemensam frågediskussion där Thomas Rihm var frågeledare till en panel bestående av företrädare från kommun, länsstyrelser, konsulter, laboratorieföretag, avfallsproducent och konsult. Gruppdiskussionen finns sammanställd som egen pdf på Renare marks hemsida.

Läs gärna presentationerna som finns på vår hemsida under Region öst:s avfallsseminarie.

Frågediskussionen kan sammanfattas med **"Många frågor, en hel del synpunkter men inte så många svar."** Region Öst var mycket nöjda med seminariet och intresset. Förhoppningsvis kan det bli någon fortsättning för frågan är fortfarande mycket aktuell och kommer nog vara så en lång tid framöver.

Region Öst/Ebba Wadstein, Hifab

Seminarium om efterbehandling av förorenade sediment

Ett flertal mudderprojekt genomförs varje år, men vad gäller hanteringen av förorenade sediment saknas ofta praktiska alternativ.

Detta vill vi diskutera med utgångspunkt i några intressanta föreläsningar.

Program och inbjudan ligger ute på **hemsidan!**

Årsmöte – region syd – och inbjudan till seminarium om riskkommunikation och media i efterbehandlingsprojekt

Region Syd i Nätverket Renare Mark kallar medlemmarna till årsmöte/föreningsstämma den 1 feb.

Mötet hålls i anslutning till ett seminarium om riskkommunikation och media i efterbehandlingsprojekt. Riskkommunikation och media.

Gemensamt i alla efterbehandlingsprojekt är att kommunikationen mellan de som är inblandade måste fungera. I vissa fall ska risker kommuniceras. I andra fall så är media intresserade av att följa ett projekts utveckling. I vissa fall blir allmänheten direkt eller indirekt berörd. Media och riskkommunikation är därför kanaler som är viktiga för samtliga parter, både på gott och ont.

En ökad förståelse för hur media arbetar och hur riskkommunikation kan fungera bidrar sannolikt till bättre projekt.

Foto: Peter Harms-Ringdahl, koordinator NRM/Geosigma

Renare Mark på Chokladfabriken

När dörrarna slogs upp till Chokladfabriken i Malmö spreds en ljuvlig doft av rostade kakaoböner. Den runda doften som omhuldade oss under dagen var en bra motpol till dagens tema som ibland kan uppfattas som lite fyrkantigt - upphandling. Upphandling är ett ämne som kan diskuteras länge och mycket och där mallarna ibland är svåra att använda. Konsekvenserna av en felaktigt utförd upphandling blir i bästa fall att upphandlingen får göras om men i värsta fall kan det bli väldigt kostsamt.

Björn Lindbom från SGU, som var moderator, inledde dagen med en kort beskrivning av LOU och dess grundbultar. Därefter anslöt Jan Andersson från Advokatfirman Pedersen. Han berättade om beskrivningsverktygen AF AMA konsult 10 och hur de används i konsultupphandlingar. Jan drog paralleller till entreprenadupphandlingar och AB 04 som användes som utgångspunkt vid utformandet av verktygen för konsultupphandlingar. Jan åskådliggjorde på ett bra sätt de olika kapitlen i AMA och vad som var specifikt för dem, bland annat så belyste han vikten av att skilja mellan kvalificering och utvärdering. I kvalificeringsfasen är det ytterst viktigt att vara tydlig, all formalia måste stämma. I utvärderingsfasen är det dock inte lika strikt. Att tänka på är att skall-krav aldrig kan kompletteras i anbud i efterhand.

Bo Carlsson på Hifab följde upp Jans anförande med att utifrån projektörens roll visa på viktiga saker att tänka på redan under utredningsskedet för att kunna "skapa en bro" från utredningar till underlag för ett entreprenadutförande. Bo betonade vikten av att reducera osäkerhet, ha ett bra underlag och inte gå in för smalt i ansökan till Mark- och Miljödomstolen eftersom det då är lätt att låsa fast sig vid fel metod.

I projektet Sanering av Klippans Läderfabrik har många konsultupphandlingar och entreprenadupphandlingar genomförts under resans gång och Tomas Henrysson som är projektledare var på plats och berättade om de utvärderingsmodeller som de använt. Han berättade att de utfört kvalificering i tre steg. Dessutom har de varit väldigt tydliga i anbudet hur de kommer att utvärderas.

Efter en god lunch avslutad med - chokladpraliner så klart - var det dags för en djupdykning i ämnet entreprenadupphandlingar. Per Nilsson från PNN Ingenjörer visade på konsekvenserna av att skriva in överflödigt information i AF-delen. Man kan sammanfatta hans budskap med "less is more", det är viktigt att sätta sig in i vad koderna betyder och inte skriva om samma sak i texten som redan står i koderna. Vid en tolkning så får den objekt-specifika texten företräde framför koderna. Viktigt är också att vara konsekvent och undvika förstärkningsord.

Per Hübinette på Structor Miljö i Göteborg höll ett föredrag med en talande titel "Från snömos till instruktionsbok". Per belyste olika riskfaktorer vid övergången till entreprenad, till exempel dåliga underlag, osäkerhet i undersökningar, bristen på kommunikation och oflexibla upphandlingssystem. De verktyg vi har idag är nödvändiga för att strukturera och formalisera men beskriver inte hur saneringen ska utföras, kräver kunskap och erfarenhet samt är svåra att granska för den oinvidige.

Föreläsningarna avrundades med en paneldiskussion som gav utrymme för många bra frågor. Bland annat så togs frågan upp om att anlita en "second opinion" för att kvalitetssäkra en utförd utredning. En annan fråga som diskuterades var att konsulter byts ut under ett pågående uppdrag, det kan vara värdefullt men krångligt med nuvarande upphandlingssystem. Ett problem som identifierades med nuvarande LOU är att många konsulter och entreprenörer inte vågar ge sig in i ett projekt i första skedet eftersom de då riskerar att bli diskvalificerade inför kommande etapper. Detta kan leda till att projektet inte får ta del av viktiga erfarenheter under ett tidigt skede.

Dagen präglades av intressanta och givande föreläsningar som kuggade i varandra på ett bra sätt. Sammanfattningsvis kan sägas att några faktorer som bidrar till en lyckad upphandling är tydlighet, noggrannhet, att inte skriva mer än vad som behövs och att vara konkret samt att ha med sig bra underlag in i upphandlingen. Avslutar med ett citat från Per Nilsson, "allt du skriver kan vändas emot dig". Ett stort tack till alla som var med och gjorde dagen så innehållsrik och trevlig!

Ulrika Larson, Empirikon AB/tillträdande koordinator för Renare Mark

NICOLE Network meeting on 16-18 November 2011; Port of Rotterdam, the Netherlands: 'Rotterdam Revisited; A renewed look at soil and groundwater management at (air)ports and other infrastructural facilities'

Foto: Malin Norin, NCC

Sitter i flygplanet och spanar ut mot ett soligt land i rutor., rutor av olika bruna nyanser alla inringade av blått vatten, vattenspegelns bredd varierar från fält till fält men den finns alltid där - fascinerande. Jag är på väg till ett av Nicoles "Network meetings i Rotterdam" som skall handla om jord och grundvattenproblematik i stora infrastrukturprojekt med speciellt fokus på flygplatser och hamnar. Rotterdam var ju länge världens största hamn (1962 -2004) men har nu hamnat på efterkälken efter de asiatiska hamnarna där nu Shanghai följt av Singapore är störst. Konferenslokalen ligger ute i hamnen i lokaler som bytt skepnad från tidigare varvsindustri till konferenslokal. Väl inne i lokalerna möts jag av ett mänskligt buller utan dess like, man hade visst missat att anpassa lokalernas akustiska egenskaper. I foajén finns ca 100 personer ivrigt diskuterande samtidigt som kaffe serveras. Att komma in i "Nicolegemenskapen" känns väldigt enkelt och folk är överlag mycket kontaktsökande.

Första passet så får vi information om pågående aktiviteter i Nicoles olika arbetsgrupper och vi fick information om Rotterdams hamn.

Det finns totalt 10 arbetsgrupper inom Nicole där två är av mer administrativ art. Övriga arbetsgrupper rör industri, grundvatten, naturlig rening, jord, avfall, undersökningsmetodik, "brownfields" (mark som tidigare använts för industriellt ändamål som efter sanering har potential att återanvändas) och hållbar sanering. Dagen innan konferensen började så hade man ett möte inom

industrigruppen. Denna består av olika intressenter från olika industriföretag, (merparten har anknytning till petrokemiskindustri) som alla har ett förflutet med "gamla föroreningssynder". Vid detta tillfälle diskuterades problem med industrifastigheter förorenade av kvicksilver och de stora problem som finns i samband med såväl undersökning som sanering av dessa. Det finns fortfarande stora kunskapsluckor att fylla inom detta område så detta är något som man kommer att jobba vidare med. Enligt Lucia Buvé som är Nicoles ordförande så skall Nicole möta framtiden genom att: öka kvalitén på deras workshops, ge arbetsgrupperna mer central support (här sker mycket av Nicoles arbete och detta sker utan ersättning från organisationen), öka kännedomen om Nicole och förbättra kontakten med nätverk utanför Nicole. Vi en senare pratstund med en kvinna i industrigruppen och även organisatör av konferensen, så uttryckte hon ett intresse av att få en tätare kontakt, med Renare mark, kanske genom en gemensam workshop.

Rotterdams hamn presenterades av olika centrala aktörer, där den Nederländska ministern för miljö och infrastruktur var en. Hamnen benämns som en "mega site" med en mycket mångfasetterad föroreningsproblematik. Inom hamnen har man under en lång tid genomfört omfattande mark- och grundvattenundersökningar för att få en bild av föroreningssituationen. Inom området har man skapat gemensamma riktlinjer för de olika aktörerna inom området. Markprofilen har delats upp i två zoner, 0-5 m "topsoil", >5 m "subsoil".

För den övre markprofilen så ställs de enskilda aktörerna ansvariga att sanera sin site till hamnens "platspecifika riktvärden". Detta sker exempelvis vid en marköverlåtelse. För djupjorden och för grundvattenproblematiken tar man ett mer samlat grepp över hela området. För grundvattnet har man speciellt fokus på att föroreningarna inte skall spridas utanför "mega siten". Det är mycket viktigt för hamnen att ha en rationell hantering av olika objekt när fastigheter byter ägare i en allt snabbare takt. När hamnen hela tiden har för avsikt att utvecklas och utökas är det förödande om mark blir stående, obrukbar p.g.a. dess föroreningsproblematik. Att se på områden som mega siter är något som man tror att man kommer att tillämpa vid fler platser inom Nederländerna.

Efter ytterligare en fika höll Lettlands tidigare premiärminister, Indulis Emsis, ett fördrag om sanering av tidigare militäranläggningar i Lettland. Inom landet finns ett otal platser som blivit starkt förorenade av den tidigare Sovjetiska nationen, detta innefattar bl.a. enorma hamnområden. För att sanera dessa projekt är det svårt att tillämpa principen att förorenaren betalar. De aktörer som framförallt går in för att finansiera dessa saneringar är den lettiska staten tillsammans med EU. Vid sin presentation betonade han att man framförallt jobbade med robusta saneringsprinciper när man sanerar sediment. En vanlig princip var att bygga en barriär och flytta det avvattnade sedimentet innanför barriären för att därefter stabilisera detta.

En generellt intressant iakttagelse var att man inom flera länder inom Europa pratade om att man har genomfört många av de stora saneringsprojekten och trodde kanske att marknaden var långsiktigt på väg ner. Detta kändes väldigt annorlunda mot hur vi har det i Sverige där vi bara är i början av saneringsprocessen av våra 1500 mest förorenade områden. En annan reflektion var hur olika finansieringssituationen ser ut för saneringsprojekt mellan olika länder. I Sverige så är finansieringen så gott som jämt fördelad mellan statlig och privatsektor medan i t.ex. Italien så genomförs så gott som all sanering med privatfinansiering. I Spanien råder det motsatta förhållandet där staten står för hela kalaset.

Denna dag avslutades med att vi gick ut på kajen där en stor båt låg och väntade. Båten tog oss med på en fantastisk tur i Rotterdams hamn, där man fick en bra känsla av dess storlek när vi inte ens kom ut ur hamnen trots att vi åkte i flera timmar. Under turens gång så bjöds vi på en storslagen buffé som hissades upp genom båtens golv, stämningen var tämligen uppsluppen med många intressanta pratstunder.

Som ett avslut av konferensen var Mikael Braungart professor vi Rotterdams universitet inbjuden att prata som

Key-Note speaker. Hans ämne var "Cradle to Cradle an Soil Remediation". För mig var detta en "ögonöppnare"-Konceptet Cradle to Cradle innebär genomtänkt design som bygger på naturens principer. Genomtänkt betyder i det här fallet att vi måste inse att alla produkter och deras material efter sitt användande är näringsämnen för nya produkter. Allt ska ingå i ett kretslopp, så att avfall på sikt kan avskaffas helt och hållet. Inte heller ska vi använda material och ämnen som inte är säkra för människan och ekosystemet, som till exempel PVC. Cradle to Cradle handlar också om ett soldrivet samhälle som främjar mångfald, på samma sätt som solen skapat all artrikedom på vår planet. Sist men inte minst betyder det vacker och funktionsduglig design som alla kan glädjas åt. Han tog bland annat upp snyggt designade flygplansstolar som istället för som vanliga material släpper ifrån sig emissioner så renade dessa stolar luften. När stolen inte längre var funktionsduglig så kunde allt material återanvändas eller brytas ner till näring.

När Mikael började sitt fördrag var det lite okoncentrerat i salen, flera hade nog mentalt redan lämnat konferensen, några satt och skickade sms och några skev på sina datorer... Han började sitt föredrag mycket lågmält och gjorde inte speciellt stort väsen av sig, visade knappt några bilder och stod lutat mot ena väggen... Det kändes nästan inledningsvis lite pinsamt och jag undrade själv hur jag skulle hålla mig vaken..., men efter ett tag så hade han på något mystiskt sätt trollbundit oss alla som satt och lyssnade, ingen fingrade på datorerna utan alla satt bara koncentrerat och lyssnade, en härlig känsla. Han kom egentligen inte fram till några klara tankar om hur detta koncept skall tillämpas på förorenad jord utan mer upplyste oss om att man skall se på den förorenade jorden som en tillgång och inte bara ett problem. Det känns inte som vi är där riktigt än men vem vet vad framtiden har att erbjuda.

Åter i planet efter en kraftig försening för att återvända hem efter två dagar med en massa nya intryck. Flyget hade fått tanka en extra gång för att klara det hårda vädret, kändes så där... Men allt gick bra trots att det inte gick att se det snygga rutmönstret på marken. Mitt intryck av Nicole var väldigt positivt och det kan verkligen rekommenderas att ta del av detta nätverk.

Malin Norin, NCC

Nästa NICOLE NETWORK MEETING har titeln "Water in Contaminated Land Management" och kommer att äga rum i 13-15 juni 2012 i Baden-Baden, Tyskland.

Passa på att ta chansen att synas på NORDROCS!

NORDROCS är en konferens om efterbehandling inom de nordiska länderna. Nu har du och ditt företag chansen att synas som där genom att delta som talare eller genom att sponsra arrangemanget. I NORDROCS 2012 kommer bland annat Eric Stern från USA att delta som key note speaker. För att se vilka de andra inbjudna talarna är samt mer info om abstracts och sponsring, klicka på länken **här!**

*God Jul och Gott Nytt År
önskar Renare Mark alla medlemmar*

Foto: Ulrika Larson, Empirikon AB

Nätverket uppdaterar registret med branscher

För att få en överblick över vilka branscher som finns representerade i Renare Mark så ber vi nu alla medlemmar att logga in i medlemsregistret och fylla i vilken bransch de tillhör. Detta gör att vi kan se om någon bransch är underrepresenterad samt ger oss en bild av vilka teman som våra medlemmar kan vara intresserade av att höra mer om på våra seminarier.

Länk direkt till registret

Det händer i nätverket

- Seminarium om förorenade sediment den 7 februari i Stockholm
- NORDROCS den 19-20 september 2012 i Oslo, call for abstracts 31 januari 2012.
- Årsmöte och seminarium Region syd den 1 februari i Malmö

Kurser och konferenser

- Ash Utilisation 2012. Ashes in a sustainable society 2012-01-25--27 Stockholm
- Fifth International Symposium on Contaminated Sediments: Restoration of Aquatic Environment 2012-05-23--25 Montreal, Quebec, Canada
- WASCON 2012. 8th International Conference on the Environmental and Technical Implications of Construction with Alternative Materials 2012-05-30--06-01 Gothenburg, Sweden